

УДК 271.2:[37.035:172.15

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2024.34.318059](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2024.34.318059)

ПЕТРО КРАВЧЕНКО

ORCID: 0000-0001-8898-5120

БОГДАН ДЕШКО

ORCID: 0009-0007-1097-6401

ВАСИЛЬ ФАЗАН

ORCID: 0000-0002-9823-3704

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ВПЛИВ ПРАВОСЛАВНОГО ХРИСТІЯНСТВА НА ФОРМУВАННЯ ПОЧУТТЯ ПАТРІОТИЗМУ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

У статті проаналізовано, вплив Православної віри на процес виховання почуття патріотизму у молодого покоління. Також досліджено, що Православний християнин покликаний любити свою Вітчизну, яка має територіальний вимір, і своїх кровних братів, які живуть по всьому світу. Така любов є одним зі способів виконання заповіді Божої про любов до ближніх, яка включає любов до своєї родини, братів та сестер по вірі й громадян країни в якій він живе. Патріотизм православного повинен бути дієвим. Він повинен виявлятися у захисті своєї Батьківщини від ворога, праці на благо держави, участі у державному управлінні, культурному житті, у вихованні та навчанні.

***Ключові слова:** віра, православ'я, патріотизм, виховання, екуменізм.*

Постанова проблеми. Українське суспільство наших днів зараз перебуває у стадії формування нової єдності, ідентичності, зміні своїх поглядів і дуже важливо, щоб українці формували свою єдність на основі віри своїх предків – Православній вірі, яка об'єднувала та об'єднує українців починаючи з часів правління Володимира Великого до сьогодні, і саме тому усім нам потрібно зберегти цю єдність Православної віри, адже народ який живе в єдності – це сильний народ, і цією силою виступає – Православ'я.

Ми постараємося відповісти у нашій статті на такі питання : Чи можуть бути православні християни – патріотами? Як може Православна віра впливати на розвиток держави та народу?

Аналіз досліджень та публікацій. Дослідженням впливу Православної віри на патріотизм займалися такі закордонні та вітчизняні вчені, а саме : В. Кротюк, В. Попович, Н. Волошина, Н. Ішук та багато інших. Ряд авторів закордонних науковців працюють над цим питанням. Зокрема професор філософії Єврейського університету в Єрусалимі Ігор Приморац написав наукову книгу : “Patriotism: Philosophical and political perspectives”, в якій описує патріотизм.

Багато хто з цих науковців є люди, що вірять, та є звісно і ті які не вірують, та коли ці люди починають вивчати суть буття людини, суть створення світу, вони приходять до однієї єдиної істини, що цей світ, людей, тварин, рослин створив вищий розум – Логос, і сама ціль існування людини полягає у тому, щоб з'єднатися зі своїм Творцем.

Мета та завдання. Метою статті є соціально – філософський огляд впливу православної віри на формування почуття патріотизм.

Методологія дослідження. Методологія має комплексний характер і базується на філософсько – антропологічному та соціально – філософському аналізі впливу православної віри на процес виховання майбутніх патріотів.

Результати. З аналізу праць святих отців ми можемо сказати, що Православний християнин це людина, яка любить в першу чергу Господа Бога та любить ближнього як самого себе, та звісно любить свою Батьківщину, і саме головне православна людина старається жити відповідно Заповідям Божим і дотримуватися цих Заповідей Божих. Це людина добра, відповідальна, доброзичлива, вірна своїй вірі, Богобоязна, в тому сенсі, що православна людина не боїться Бога, як чогось страшного, ні зовсім навпаки це означає, що Православна людина боїться образити свого Творця своїми поганими вчинками, тому вона старається робити все так, щоб не образити свого люблячого Батька. Православна людина знаходить у своїй у вірі в Єдиного Бога Отця, Бога Сина і Бога Духа Святого, все, що їй потрібно : віру, надію, любов, спокій, тишу, радістю і саме головне сенс свого життя, вона повністю довіряє Богу і вірить кожному слову Бога який є її турботливим Батьком і любить своїх дітей. Людина яка вірить знає все, що відбувається в її житті приводить ближче до Бога, тільки потрібно вірити та довіряти своєму Творцеві.

Патріотизм (від грецького яатріа – вітчизна) - любов до батьківщини, відповідальність за її долю і готовність служити її інтересам, а в разі потреби самовіддано боронити здобутки свого народу; соціально-

політичний і моральний принцип, що в загальній формі виражає вищеназвані почуття та емоційні стани (Шинкарук, (Ред.), 2002, с. 471). Любові до своєї Батьківщини навчає сам Ісус Христос він тужить і оплакує Єрусалим і народ Свій: «Єрусалиме, Єрусалиме, що вбиваєш пророків та каменуєш посланих до тебе! Скільки разів Я хотів зібрати дітей своїх, як та квочка збирає під крила курчаток своїх, та ви не захотіли!» (Матвія. 23, 37). Ісус був лояльним підданим Римської імперії й сплачував податки кесарю (Матвія. 22, 16–21). Цим самим він нам показує, що Православний християнин покликаний любити свою Вітчизну, яка має територіальний вимір, і своїх кровних братів, які живуть по всьому світі. Така любов є одним зі способів виконання заповіді Божої про любов до ближніх, яка включає любов до своєї родини, братів та сестер по вірі й громадян країни в якій він живе. Патріотизм православного повинен бути дієвим. Він повинен виявлятися у захисті своєї Батьківщини від ворога, праці на благо держави, участі у державному управлінні, культурному житті, у вихованні та навчанні.

Починаючи ще з часів язичництва племена, що проживали на території сучасної України не можна було об'єднати, тому, що у всіх були різні вірування, обряди, ритуали. Патріотизм у ті часи полягав у захисті свого роду, дому, племені, своєї релігії, але ніяк не з метою об'єднання й утворення держави. Та з приходом Православної віри й прийняття Хрещення на території Київської Русі, усі племена були об'єднанні єдиною істиною – Православною вірою. З цих часів Православна Церква сформувала нові погляди, правила, та обряди, що допомогло сформувати ідентичність, менталітет та спокій у суспільстві. Як в часи Русі – України, так і надалі Православна віра відіграла значну роль у формуванні українського менталітету. Після прийняття Берестейської унії Православ'я України зазнало утисків, але українці вірні своїй церкві та своїм традиціям не здалися вони почали об'єднуватися у братства та засновувати школи, друкарні, і боротися за свою віру, словом та ділом, вони виховували дітей у Православних традиціях, друкували різну полемічну літературу, яка підтримувала дух українців в їхній боротьбі за право вільно вірити в ту віру в яку вони хочуть вірити. В епоху козацтва українці вели жорстоку боротьбу проти загарбників, допомагала їм у цьому Православна віра, жоден козак не йшов у бій не помолившись перед цим, в кожного козака був хрестик та невеличка ікона на якій міг бути зображений Господь Ісус Христос, Пресвята Богородиця, Архістратиг Михаїл чи якийсь святий. Віра додавала козакам сили та об'єднувала їх. Запорізькі козаки виступали істинними оборонцями Православної віри. Головна мета їхньої боротьби полягала в захисті та збереженні Православ'я як істинної віри предків. Були часи коли козаки єдині виступали на захисті Православної віри. Козаки будували церкви на честь Господа Ісуса Христа, Пресвятої Богородиці та святих. Найбільше козаки шанували Пресвяту Богородицю, на її честь будували дуже багато храмів, особливою іконою у козаків була ікона «Покрова Пресвятої Богородиці», в день шанування цієї ікони, козаки обирали собі отамана, на території Запорізької Січі була збудована церква на честь Покрови Пресвятої Богородиці, цю ікону зображали на хоругвах, також коли йшли в похід брали копію цієї ікони з собою. Цим козаки показували свою відданість та любов до Пресвятої Богородиці, доказуючи, що без Православної віри неможлива єдність українського народу. Народ України у добу козацтва був об'єднаний у лоні Православної віри, що дало змогу хоч не довго, але утворити свою власну державу під назвою «Гетьманщина». Далі слідуючи по історії України, українці зазнавали різних утисків на свою віру з боку різних держав, яким на той час належали території сучасної України й тільки віра, надія та любов дали українцям сили це все пережити. Особливих гонінь та терору на свою Православну віру, мову, традиції українці зазнали у часи Радянського союзу коли комуністи вели жорстоку боротьбу проти Православної церкви, священнослужителів розстрілювали або відправляли до тюрми, церкви знищували або переформували під склади чи щось інше, людям забороняли вірити в Бога. В той час віруючі християни повинні були приховувати те, що вони є віруючими...адже за таке могли в кращому випадку позбавити партійного квитка якщо такий був в гіршому розстрілювали. Починала працювати пропаганда...віру Православних висміювали, пропагували свої комуністичні гасла на усіх можливих площинах. Все це продовжувалися роками репресії то вшухали то набирали нових обертів. Мета політики комуністів проти Православної церкви полягала у ліквідації церкви, ліквідації ідентичності українців, знищенні традицій українського народу і вихованню нового радянського покоління яке буде виконувати все, що скаже партія. Як наслідок в нашій країні почали виростати покоління які не вірять в Бога, та навіть у ті складні часи українці не забували віру своїх предків, вони таємно молилися, збиралися у таємних місцях для проведення Богослужінь, віра давала людям сил, люди мали надію, що все це пройде і вони зможуть жити в Незалежній Україні, вільно молитися та ходити до храму. Коли розпався Радянський союз, Незалежна Україна, яка взяла курс на демократію зіткнулася з проблемою спадщини тоталітарного режиму, влада України дозволила на законодавчому рівні, сповідувати кожному громадянину своє віросповідання, зокрема Православні могли знову вільно сповідувати свою віру, церкви почали відбудовувати та відкривати нові, люди почали знову ходити до церкви. Як ми бачимо українці боролися у різні часи за право сповідувати свою віру. Саме ця боротьба стала рушійною силою патріотизму українців відносно своєї віри. Батьківщини, народу який врешті – решт здобув свою Незалежність.

Православний патріотизм може бути різних типів : Перший тип – це люди глибокої віри. Це коли православна людина глибоко вірить та любить Господа Ісуса Христа, дотримується Божих заповідей, відвідує регулярно Богослужіння, бере участь у Святій Євхаристії, читає та вивчає Святе письмо. Такий патріот ставить на перше місце ставить Господа Бога, потім Вітчизну, родину і т. д. Він старається жити відповідно Християнських цінностей та виховує своїх дітей за допомогою них. Християнські цінності дані Господом Ісусом Христом людям для спасіння. Сюди відносяться добро, милосердя, любов, надія, віра, прощення, жертвність під цим поняттям сам Ісус Христос показує свою любов до людей, з початку своїм народженням, потім зціленням хворих, воскресінням мертвих, сходженням на хрест і розп'яттям на ньому заради спасіння людського роду, спокутуванням гріха людей і Воскресінням Господа Ісуса Христа з мертвих, Ісус Христос показує усім людям, що тепер у всіх них є шанс на спасіння, тільки потрібно полюбити Бога, відкритися йому і довіритися йому, дотримуватися заповідей Божих, а також любити ближнього свого як самого себе. Інший тип – це патріотизм, що прикривається церквою заради своєї власної вигоди, Такі патріоти дуже рідко відвідують церкву та беруть участь у житті церкви й дуже легко піддаються впливу глобалізації, у якій однією з задач є екуменізм – об'єднання усіх церков у єдину, православне духовництво та віруючі люди вважають це еретичною ідеєю, і закликають вірних чад своєї церкви боротися проти цього та свято відстоювати чистоту Православної віри. Викладене вище має значний вплив на Православний патріотизм, адже саме глобалізація сучасного світу може значно впливати на віру, а отже і майбутнє покоління нашої країни. Сучасний стан духовності українського суспільства зазнає кризового явища, молодому поколінню замість справжніх християнських цінностей пропонується духовний "сурогат" : насилля, розпуста, приниження і так далі. Головними інструментами поширення цього «сурогату» є ЗМІ, телебачення, інтернет і т. д. Сучасний світ пропагує вседозволеність і людина яка ніколи не знала Бога легко піддається його впливу. Люди почали менше вірити в Бога. Зараз як ніколи важливо виховати справжніх патріотів своєї віри, Батьківщини, родини.

Зараз коли наша країна переживає складні часи, нам усім потрібно об'єднатися, такою силою для об'єднання повинна стати – Православна віра. На нашу думку, за допомогою Православної віри, яка навчає любити Бога, любити ближнього свого як самого себе, любити та поважати своїх батьків, любити свою Батьківщину та при потребі захищати її, можна виховати молоде покоління, яке буде любити Бога, своїх батьків, свій народ, тому, що саме від того як ми виховуємо своїх дітей і буде залежати майбутнє держави. Ось, що казав про силу Православної віри у вихованні Старець Паїсій Святогорець : «Ми вкрай зіпсувалися! Як нас ще Бог терпить?» Він говорить, що байдужість до Бога призводить до байдужості до всього іншого, призводить до розпаду. «Віра в Бога — велика справа. Людина служить Богові, а потім любить своїх батьків, свій дім, своїх рідних, свою роботу, своє село, свою область, свою державу, свою Батьківщину. Той, хто не любить Бога, своєї сім'ї, той не любить нічого. І, природно, що Батьківщини своєї він не любить, тому що Батьківщина – це велика сім'я.» (Святогорець, 2007).

З цих слів ми можемо сказати, що вплив віри має дуже великий вплив на процес виховання майбутнього молодого покоління, людина яка вірить і любить Бога, любить і свою родину, Вітчизну, свій народ...буде робите усе, щоб зберегти та захистити при потребі свою віру, родину, Батьківщину. У виховних пріоритетах як загальнонаціональних, так і освітніх чітко формулюється розвиток високодуховної особистості, яка перш за все готова до мирного творення і захисту Вітчизни. Наше суспільство тепер глибоко розуміє якою ціною: життям, стражданнями, надзвичайними зусиллями народу й потугами держави дається нам право на вільне, незалежне життя. У цьому зв'язку національно-патріотичне виховання – не просто суспільний виклик, а крик нашої національної душі, мобілізація всього потенціалу країни (Бех, 2006, с. 164). Виховання наступних поколінь на основі Християнських цінностей дозволить виховати справжніх патріотів своєї Батьківщини, які й поведуть нашу країну до розквіту, стабільності, процвітання, а саме головне це покоління приведе нашу країну до Бога, навчить його любити, довіряти йому та опиратися на нього. Саме на цих цінностях стоїть Православна Церква, яка освячує природне в людині почуття прихильності до народу, який для нього свій і для якого він становить органічну частину. Вважати себе громадянином усього людського світу в істоті те ж, саме, – що зовсім не вважати себе громадянином і відмовлятися від будь-яких громадянських обов'язків. Роздільне існування різних народів зумовлено Самим Промислом Божим (Діяння 17:16). При єдності свого походження і головного призначення, народи мають кожен своє особливе тимчасове завдання і чим краще виконують його, тим більше сприяють загальному благу людського роду. Таким чином, не глобалізм, а патріотизм служить істинним вираженням любові до ближніх, яку дає нам православна церква, Тільки справжній патріот є водночас справжній друг людства і кращий ближній наш, а той, «хто про своїх, особливо ж про домашніх, не дбає, той відрікся від віри й гірше невірному» (1 Тим. 5: 8).

Висновки. Таким чином, ми можемо сказати, що вплив Православної віри має дуже великий вплив на процес виховання майбутнього молодого покоління, людина яка вірить і любить Бога, любить і свою родину, Вітчизну, свій народ...буде робите усе, щоб зберегти та захистити при потребі свою віру, родину, Батьківщину, тому, що Православна віра навчає любові до Бога, батьків, своєї Вітчизни. Православний

християнин покликаний любити свою Вітчизну, яка має територіальний вимір, і своїх кровних братів, які живуть по всьому світі. Така любов є одним зі способів виконання заповіді Божої про любов до ближніх, яка включає любов до своєї родини, братів та сестер по вірі й громадян країни в якій він живе. Патріотизм православного повинен бути дієвим. Він повинен виявлятися у захисті своєї Батьківщини від ворога, праці на благо держави, участі у державному управлінні, культурному житті, у вихованні та навчанні.

Список використаних джерел

- Бех, І. Д. (2006). *Виховання особистості: Сходження до духовності*. Київ: Либідь.
- Блаженної пам'яті старець Паїсій Святогорець. Слова*. Т. II: Духовне пробудження. Взято з <http://chtyvo.org.ua>
- Новий Завіт. Діяння святих апостолів в перекладі на українську мову. Праця комісії в справі перекладу Св. Письма при Богословському факультеті Кам'янець-Подільського державного українського університету. (1920). В кн. *Записки Кам'янець-Подільського державного університету* (Т. 5, с. 3-69). Кам'янець-Подільський.
- Шинкарук, В. (Ред.). (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.

References

- Bekh, I. D. (2006). *Vykhovannia osobystosti: Skhodzhennia do dukhovnosti [Personality education: Ascent to spirituality]*. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Blazhennoi pamiati starets Paisii Sviatohorets. Slova [Elder Paisius Svyatogorets of blessed memory. Words]*. (Vol. II: Dukhovne probudzhennia). Retrieved from <http://chtyvo.org.ua> [in Ukrainian].
- Novyi Zavit. Diiannia sviatykh apostoliv v perekladі na ukrainsku movu. Pratsia komisii v spravi perekladu Sv. Pysma pry Bohoslovskomu fakulteti Kamianets-Podilskoho derzhavnoho ukrainskoho universytetu [New Testament. Acts of the Holy Apostles translated into Ukrainian. The work of the commission on the translation of the Holy Scriptures at the Theological Faculty of the Kamianets-Podilskiy State Ukrainian University]. (1920). In *Zapysky Kamianets-Podilskoho derzhavnoho universytetu [Records of the Kamianets-Podilskiy State University]* (Vol. 5, pp. 3-69). Kamianets-Podilskiy [in Ukrainian].
- Shynkaruk, V. (Ed.). (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical encyclopedic dictionary]*. Kyiv: Abrys [in Ukrainian].

KRAVCHENKO P., DESHKO B., FAZAN V.

Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

THE INFLUENCE OF ORTHODOX CHRISTIANITY ON THE FORMATION OF A SENSE OF PATRIOTISM: SOCIAL-PHILOSOPHICAL ANALYSIS

The article analyzes the influence of the Orthodox faith on the process of fostering a sense of patriotism among the younger generation. It was also researched that an Orthodox Christian is called to love his Motherland, which has a territorial dimension, and his blood brothers who live all over the world. Such love is one of the ways of fulfilling God's commandment to love one's neighbors, which includes love for one's family, brothers and sisters in faith, and citizens of the country in which one lives. Orthodox patriotism must be effective. He must show himself in the defense of his Motherland from the enemy, work for the good of the state, participate in state administration, cultural life, education and training. Research methods. The methodology has a complex nature and is based on a philosophical-anthropological and social-philosophical analysis of the impact of the Orthodox faith on the process of educating future patriots. Discussion. Today's Ukrainian society is currently at the stage of forming a new unity, identity, changing its views, and it is very important that Ukrainians form their unity on the basis of the faith of their ancestors - the Orthodox faith, which united and unites Ukrainians since the reign of Volodymyr the Great to this day, and that is why we all need to preserve this unity of the Orthodox faith, because a nation that lives in unity is a strong nation, and Orthodoxy acts as this force. Finally. Thus, we can say that the influence of the Orthodox faith has a very great influence on the process of educating the future young generation, a person who believes and loves God, loves his family, the Motherland, his people... will do everything to preserve and protect, if necessary, his faith, family, Motherland, because the Orthodox faith teaches love for God, parents, one's Fatherland. An Orthodox Christian is called to love his Motherland, which has a territorial dimension, and his blood brothers who live all over the world.

Key words: *faith, Orthodoxy, patriotism, education, ecumenism.*

Стаття надійшла до редакції 08.10.2024 р.